

Uloga očeva u odgoju i razvoju djece

Grgić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:735916>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Grgić

ULOGA OČEVA U ODGOJU I RAZVOJU DJECE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Grgić

ULOGA OČEVA U ODGOJU I RAZVOJU DJECE

DIPLOMSKI RAD

Mentor rada:
prof. dr. sc. Renata Miljević - Riđički

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

1	UVOD	1
2	KOJA JE ULOGA OCA U ODGOJU I RAZVOJU DJECE	2
2.1	Utjecaj oca na kognitivni razvoj	5
2.2	Utjecaj oca na socijalni i emocionalni razvoj	7
2.3	Važnost očevog autoriteta i autoritativni stil roditeljstva	10
3	KAKO ODSUTNOST OCA UTJEČE NA DJEČAKE, A KAKO NA DJEVOJČICE?	12
4	UKLJUČENOST OČEVA U SVIJETU	17
5	CILJ ISPITIVANJA	20
5.1	Metodologija ispitivanja	21
5.1.1	Instrumenti	21
5.1.2	Metode prikupljanja i obrade podataka	22
5.2	Rezultati i rasprava	23
5.2.1	Deskriptivna statistička analiza	23
6	ZAKLJUČAK	33
7	LITERATURA	34

SAŽETAK

Cilj i svrha ovog diplomskog rada jest istražiti kakva je uloga i utjecaj očeva u odgoju i razvoju djece.

Rad je podijeljen na teorijski i ispitivački dio.

U teorijskom dijelu pišem o važnosti prisutnosti očeva u djetetovom životu od toga što znači biti uključeni otac te koje sve utjecaje ima na razvoj djeteta uključujući kognitivni, funkcionalni i emocionalni razvoj.

Također se govori o važnosti očevog autoriteta i o tome koje su posljedice ukoliko otac nije prisutan u djetetovom razvoju i kako se to manifestira na dječake, a kako na djevojčice.

S obzirom na gore navedeno ovim se ispitivanjem nastojalo utvrditi koliko su očevi uključeni u različite aspekte brige i razvoja djece:

- funkcionalni aspekt
- emocionalni aspekt
- kognitivni aspekt

Provedeno ispitivanje je anketnog tipa u kojem su očevi (N = 50) datim odgovorima izražavali svoju uključenost u skrb o djeci.

Kroz tri problema koja su stavljena u ispitivanju dobile su se tri hipoteze. Hipoteza da su očevi s višim stupnjem obrazovanja više uključeni u dnevnu brigu oko djeteta ima uporište u provedenom ispitivanju te očevi s višim stupnjem obrazovanja više obraćaju pozornost pri planiranju djetetovog školovanja. Bave li se oko rada na djetetovom kognitivnom razvoju pokazano je kroz ispitivanje da se većina očeva bavi i trudi da dijete razvije kognitivne aspekte.

Ključne riječi: otac, emocionalni razvoj, kognitivni razvoj, funkcionalni razvoj, uključenost oca

SUMMARY

The aim and purpose of this thesis is to investigate the role and influence of fathers in the upbringing and development of children. The paper is divided into theoretical and research parts.

In the theoretical part, I write about the importance of the presence of the father in the child's life, from what it means to be a father involved, and what influences it has on the child's development, including cognitive, functional, emotional development.

The importance of the father's authority is also discussed. What are the consequences if the father is absent in the child's development and how it manifests itself on the boy and how on the girls.

In view of the above, this research sought to determine the extent to which fathers are involved in various aspects of childcare and development of:

- the functional aspect
- the emotional aspect
- the cognitive aspect

The research was conducted in a survey type, in which fathers (N = 50) expressed their involvement in childcare with the given answers.

Through the three problems posed in the study, three hypotheses were obtained. The hypothesis that fathers with a higher level of education are more involved in the day-to-day care of a child is based on the conducted research, and fathers with a higher level of education pay more attention when planning a child's schooling. Whether they are concerned with working on a child's cognitive development has been shown through a survey that most fathers are engaged and striving for the child to develop cognitive aspects.

Keywords: father, the emotional aspect, the cognitive aspect, the functional aspect, father's involvement

1 UVOD

Iako se čini da je potpuno jasno što je otac, a što očinstvo, ti su pojmovi jednostavni samo ako ih se promatra površno. Zapravo su složeni, osobito u suvremenom svijetu u kojem postoje razni odnosi očekivanja uloga i aktivnosti roditelja (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 257).

Čudina - Obradović i Obradović (2006) pojam otac u prvom redu podrazumijeva odnos u kojem može, a i ne mora biti zastupljena biološka sastavnica. To su razni oblici kao otac – hranitelj obitelji, rastavljeni očevi i sl. Sve te vrste očeva postavljaju muškarce u raznovrsne i zahtjevne višestruke uloge te će se očinstvo, doživljaj očinstva, zadovoljstvo i osjećaj kompetencije bitno razlikovati ovisno o okolnostima i različitoj obiteljskoj, bračnoj i široj društvenoj potpori Marsiglio, Amato i Day (2000; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Čudina – Obradović i Obradović (2006) očinstvo definiramo kao svjesno motiviranu odluku muškarca da preuzme ulogu oca i provede je u djelo aktivnostima brige i uključenosti u odgoj djeteta.

Scott & Jayne Cuidon (2003) dijete će teže odrasti s ispravnom slikom o sebi i samopouzdanjem ako njegov tata malokad provodi vrijeme s njim . Djetetu je potreban otac, njegovo vrijeme, ohrabrivanje, prihvaćanje jer je jedna od njemu najvažnijih osoba.

Iz psihologijske je perspektive uloga očeva tijekom vremena bila sustavno zanemarivana (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hoferth i Lamb, 2000; Carpenter, 2002; Wijnroks, 1999) i tek je pojava integrativnih modela roditeljstva tijekom 80-ih godina 20. stoljeća doprinijela većem osvještavanju uloge oca u obitelji kao i njegovoj važnosti u razvoju djeteta (Pahić T. 2019. str.429).

Heatley M. (2010) današnji očevi postaju sve više sudionici u odgoju i brizi za dijete, nego pasivni promatrači. Najviše zbog svijesti o tome da ukoliko žele biti dijelom djetetova života moraju biti u njega uključeni kroz svakodnevne aktivnosti od higijene i igre. Također i u emocionalnom, kognitivnom aspektu s puno verbalne i neverbalne komunikacije.

2 KOJA JE ULOGA OCA U ODGOJU I RAZVOJU DJECE

Očevi su jednako važni, te imaju jednaku ulogu u životu njihove djece kao i majke. Očevi koji su prisutni u životu svoje djece su emotivno angažirani, fizički dostupni, sudjeluju u skrbi o djetetu, utječu na donošenje odluka o odgoju djece te pružaju materijalnu podršku.

Klarin (2006) otac je važan za cjelovit razvoj djeteta. Ukoliko aktivno sudjeluje u obiteljskim aktivnostima to će automatski utjecati i na cjelokupnu obiteljsku klimu, a to je zajedništvo odnosno da se sve temelji na zajedničkoj brizi i zadovoljstvu. Ukoliko otac brine o svom djetetu na taj način snaži njegovu sliku o sebi, samopoštovanje i utječe na moralni razvoj.

Odnos koji otac uspostavi u djetetovoj najranijoj dobi utječe na prilagodbu djece u kasnijim godinama života.

Višegodišnja praćenja pokazuju da je uloga oca važna u zadovoljstvu partnerskih odnosa i roditeljskim vještinama njihove odrasle djece, kao i njihovoj psihosocijalnoj prilagodbi i količini stresa u odrasloj dobi Allgood i sur., (2012; prema Gerčar i sur., 2020).

Međukulturalna istraživanja ističu jaku povezanost između količine vremena koju očevi provode blizu dojenčadi i male djece i njihovih izraza brige i nježnosti (Berk, 2015).

Lamb, Pleck, Charnov i Levine (1987; Lamb 2000; prema Pahić 2019) razvijaju model očeve uključenosti koji opisuje tri različite domene očeve uključenosti: njegovu direktnu uključenost, dostupnost i odgovornost.

Domena direktne uključenosti odnosi se na direktne interakcije oca i djeteta za koje je karakteristična očeva puna posvećenost djetetu. Whiteside-Mansell i sur., (2001; prema Halme, Åsted-Kurki i Tarkka 2009; prema Pahić 2019) nalažu da osnovnu pretpostavku očeve direktne uključenosti čine njegova emocionalna predanost i privrženost djetetu.

Primjeri direktne uključenosti su očeva igra s djetetom, hranjenje ili uspavljivanje djeteta i slično.

Domena dostupnosti pretpostavlja očevu fizičku i psihološku dostupnost djetetu gdje otac može, ali ne mora biti u direktnoj interakciji s djetetom. Primjer domene dostupnosti je kada otac može gledati televiziju dok se dijete igra u istoj ili susjednoj prostoriji, međutim on je dostupan,

te je u slučaju da ga dijete pozove ili zatreba spreman odgovoriti na djetetove potrebe Yeung i sur., (2001; prema Pahić 2019).

Domena odgovornosti odnosi se na očev osjećaj odgovornosti za brigu o djetetu. Kako navodi McBride i Mills (1993; prema Pahić 2019) odgovornost se može očitovati kroz očevu uključenost u provođenju planiranja i dogovaranja aktivnosti koje su za djetetovo dobro, a koja također ne implicira njegovu direktnu interakciju s djetetom. Pleck i Stueve (2001; prema Kim 2008; prema Pahić 2019) očevi su svjesni potreba svoje djece te shodno tome poduzimaju potrebne korake kako bi zadovoljili njihove potrebe.

Na primjer, očevi znaju kada dijete treba obaviti liječnički pregled stoga vode računa o tome. Lamb (2000; prema Pahić 2019) dimenziju odgovornosti smatra najvažnijom dimenzijom očeve uključenosti dok mnoge studije sugeriraju da je uključenost očeva najmanja upravo u toj dimenziji. Palkovitz (1997; prema Pahić, 2019) smatra kako očevu uključenost treba još više proširiti jer očevi u život djece nisu samo uključeni na funkcionalnoj razini koju je iz perspektive istraživača najlakše mjeriti, već i na kognitivnoj i emocionalnoj razini, a to su razine koje je teže operacionalizirati jer nisu dostupne izravnom opažanju.

Iz nalaza intervjua koje je proveo s očevima, Palkovitz (1994; prema Palkovitz 1997; prema Pahić, 2019) pokazalo se da je velik dio njihovih dnevnih razmišljanja, procjena i planiranja vezano uz djecu te sugerira proširenje očeve uključenosti na kognitivnu i afektivnu dimenziju.

Prema tome predlaže mjerenje uključenosti očeva kroz više različitih dimenzija: komunikaciju, proučavanje, nadzor, misaone procese, obavljanje zadataka za dijete, njegu, obavljanje kućanskih zadataka koji su vezani uz skrb o djetetu, zajedničke interese, dostupnost, planiranje, zajedničke aktivnosti, financijsku skrb, izražavanje osjećaja, zaštitu i emocionalnu podršku.

Također govori da očevi sukladno svojim željama, mogućnostima i karakteristikama djeteta, mogu biti više ili manje uključeni u određenim aspektima, te uključenost u jednoj domeni može, ali i ne mora biti povezana s uključenosti u drugim domenama.

Na primjer, očevi mogu biti visoko uključeni u aktivnosti igre, a nisko u aktivnostima koje se tiču njege djeteta. Istovremeno mogu iskazivati velike napore da materijalno zbrinu dijete kroz planiranje i pribavljanje sredstava potrebnih za život i školovanje te biti visoko uključeni u nadzor djeteta, zbog čega bi ih se, gledano u cijelosti, trebalo smatrati jednako uključenima kao i majke.

Najopćenitiji primjer indirektno uključenosti predstavlja očev prekovremeni rad. Iako nakon rođenja djeteta većina očeva počinje raditi prekovremeno kako bi za obitelj osigurali dodatna

potrebna financijska sredstva, ovaj oblik uključenosti Christiansen i Palkovitz (2001; prema Pahić, 2019) često ne zadobiva priznanje u mjeri u kojoj to zaslužuje, kako u obitelji, tako i u suvremenoj literaturi o očinstvu.

Palkovitz, (1997; prema Pahić, 2019) također sugerira da, iako neka mentalna zbivanja ne izgledaju kao oblik uključenosti, na primjer, određena razmišljanja, planovi, procjene i rješavanje problema u vezi djeteta, takva vrsta uključenosti može proizvesti posljedice, ali one će biti vidljive tek nakon nekog vremena.

Na primjer, otac koji često radi prekovremeno može kroz razmišljanje o djetetu procijeniti kako je potrebno da provodi više vremena s njime te u skladu s vlastitim razmišljanjima reducirati broj radnih sati u korist vremena koje će provoditi s djetetom.

Klarin (2006) odgovoran otac poznaje svoje dijete, pokazuje interes za njegov razvoj od najranije dobi, svjestan je djetetovih potreba te ih pokušava zadovoljiti. Odgovoran otac će uvijek paziti na sigurno okruženje djece kao na primjer, voditi brigu o sigurnosnim mjerama, nositi sigurnosne pojaseve, upoznati odgajatelja svog djeteta.

Također će osigurati osnovne potrebe kao što su voda, odjeća, dom, hrana, medicinska potreba. Vodit će brigu da nauči dijete moralu i pravim vrijednostima. Prihvatit će jedinstvenost svog djeteta i uvažavati njegovu individualnost. Odgovoran otac će potaknuti, a ne gurati dijete u aktivnosti, sport, te će primijetiti njegova postignuća i prosocijalno ponašanje svog djeteta. Razvijat će uzajamno poštovanje sa svojim djetetom, poštivat će njegove osjećaje, mišljenje, privatnost te će se uvijek truditi odgovoriti na potrebe svog djeteta i biti pravi primjer svojoj djeci.

2.1 Utjecaj oca na kognitivni razvoj

Djeca mlađa od 5 mjeseci imaju veće kognitivne sposobnosti ukoliko imaju oca koji sudjeluje u odgoju djece (The Importance of Dads, 2017) koji sudjeluju u aktivnostima igranja te skrbi o djetetu.

Brott (1997) najvažniju stvar koju možemo učiniti za djecu je igrati se s njima. Ukoliko je prisutno puno igre u ranoj dobi takva će djeca pokazivati više pozornosti i u odrastanju su interaktivniji, te se odlikuju izraženijim samopoštovanjem nego djeca s kojom se nije toliko igralo.

To se nastavlja što su djeca starija, do prve godine imaju bolje kognitivno funkcioniranje, imaju bolje sposobnosti rješavanja problema. U dobi od tri godine imaju veći IQ (The Importance of Dads, 2017).

U školskoj dobi to postaje izraženije, postižu bolje ocjene, više su motivirani. Neki od razloga može biti zbog komunikacije, očevi više postavljaju pitanja, koristeći riječi tko, što, zašto, kada i gdje, što potiče djecu da više komuniciraju, te povećava njihov riječnik i poboljšava govorne vještine.

Amato i Fowler, (2002; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) potvrdili su važnost očeva utjecaja na školska postignuća djeteta. Moglo bi se općenito reći da očeva uključenost pomaže djetetov kognitivni razvoj, njegovu društvenu uspješnost i prilagođenost u odrasloj dobi. Pokazalo se, naime, da očevu bavljenje djetetom tijekom njegovih prvih 30 mjeseci života znatno utječe na djetetovu inteligenciju u kasnijem djetinjstvu (Yogman, Kindlon i Earls, 1996; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str. 263).

Ekonomski status obitelji može biti važan posrednik utjecaja obiteljske strukture na socijalni i kognitivni razvoj djeteta. Duncan i Brooks-Gunn (2000; Carlson i Corcoran, 2001; prema Miljević – Riđički, Pavin Ivanec 2008).

Jedan od mehanizama preko kojeg ekonomski status može djelovati na djetetov razvoj jest kvaliteta, odnosno opremljenost i poticajnost kućne okoline koja se očituje u broju djetetu dostupnih didaktičkih igračaka, knjiga i ostalih iskustava i aktivnosti koje pozitivno utječu na razvoj.

Također očevi koji su više uključeni imaju tendenciju da im osiguraju i bolje uvijete za život tj. da financijski bolje stoje, te takva djeca postižu bolji uspjeh u školi. Očevi koji pomažu djeci u

učenju povećavaju kvalitetu njihovog učenja i pomažu razvijati sposobnost dječjeg razmišljanja.

Kad očevi svojoj djeci daju veće odgovornosti poput nošenja škara, prelaska ulice ili kupanja na taj način poboljšava vještine razmišljanja. (The Importance of Dads, 2017).

Očevi potiču djecu da pokušaju nove stvari, da se suoče i na kraju uspiju, makar i bude malo teško, potiču ih da vjeruju u svoje sposobnosti. Pomažući djeci da savladaju nove izazove potiče ih da preuzimaju odgovornost za vlastite postupke. To im pomaže da imaju kontrolu nad vlastitim uspjehom ili neuspjesima, a ne da ih pripisuju drugima (The Importance of Dads, 2017).

Clarke-Stewart (1978) je opažajući očeve i njihove 15 i 30-mjesečne bebe utvrdila da su intelektualne vještine veće kod djece čiji očevi su uključeni u nestrukturiranu igru s djetetom, koja su češće u interakciji sa ocem, koje očevi pozitivno ocjenjuju i čiji očevi podržavaju djetetovu neovisnost.

Istraživanja utvrđuju da očevi koji su uključeni u odgoj djeteta utječu na djetetov razvoj pismenosti čak i ako oni sami nemaju visoko obrazovanje.

2.2 Utjecaj oca na socijalni i emocionalni razvoj

Na socijalne kompetencije djece znatno utječe obiteljsko ozračje i smišljeno odgajanje za stvaranje socijalnih vještina (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str.337).

Rezultati istraživanja provedenih u SAD-u (Pianta i sur., 1996 - 2003) pokazuju da je za školski uspjeh presudna socijalno – emocionalna regulacija, koju je dijete steklo u obitelji. (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str. 337).

Istraživanje koje je proveo Ronald Rohner (Rohner, Veneziano, 2001) pokazalo je da je očeva ljubav isto tako važna za djetetov uspjeh i postignuća u odrasloj dobi kao i majčina ljubav te da su očeva igra s djetetom, hrabrenje i razgovor s djetetom značajni za djetetov socio-emocionalni razvoj, prilagodbu i životno zadovoljstvo u adolescenciji i odrasloj dobi, za djetetov intelektualni razvoj, socijalnu kompetenciju i unutarnji lokus kontrole.

Djeca koja imaju više interakcije sa svojim očevima mogu bolje podnijeti stres i frustracije, bolje rješavaju probleme, te imaju bolju kontrolu nad svojim emocijama i impulsima. Što više vremena i brige provede otac sa svojim djetetom počevši od najranije dobi bolje će prepoznati njegove znakove te bolje odgovoriti na njegove potrebe. Dijete će osjetiti sigurnost te će potom prema toj osobi razviti privrženost (The Importance of Dads, 2017).

Na taj način djeca postaju sigurnija te imaju više samopouzdanja da istražuju svijet oko sebe.

Jedna od važnih stvari je igra očeva s djecom. Očevi većinom provode vrijeme igrajući se sa svojom djecom te je ta igra više poticajna i na taj način u dječjim životima postaju važna i značajna figura. Uče o granicama, rješavanju problema, razvijaju vještine. Uz to proživljavaju niz emocija od tuge, ljutnje, uzbuđenja, sreće te uče regulirati ih, što je izuzetno važno za daljni život odnosno funkcioniranje u odrasloj dobi.

Brajša – Žganec (2003) piše o važnosti izražavanja emocija, iskazivanja istih na društveno prihvatljiv način te o roditeljima koji u tom području imaju najvažniju ulogu.

Čudina – Obradović i Obradović (2006) najvažniji utjecaj na socijalno – emocionalni razvoj ima vrsta i način roditeljske komunikacije s djecom, odnosno način rješavanja sukoba između djeteta i majke, oca, prijatelja.

Najveću kvalitetu socijalno – emocionalnog razvoja pokazuju djeca čije majke ili očevi sukob s njima rješavaju pomoću objašnjenja i opravdanja postupka, te nudi rješenje za poboljšanje odnosa (Laible i Thompson , 2002; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 337).

Očeva uključenost pomaže im da žive zadovoljnim životima, manje depresivni, s manje emocionalnih nevolja i negativnih osjećaja poput straha ili krivnje, već su mnogo sretnija, manje anksiozna, ostvaruju bolje rezultate s braćom i sestrama, te vršnjacima (The Importance of Dads, 2017).

U djece, osjećaj bliskosti s ocem i često obavljanje stvari s njim može umanjiti rizik od antisocijalnog ponašanja, hiperaktivnosti i problema s ponašanjem (The Importance of Dads, 2017).

U adolescenciji postaje još važnije izbjegavati negativno ponašanje, jer ulozi mogu biti i veći, a blizak odnos s ocem može pomoći adolescentima da ostanu na pravom putu (The Importance of Dads, 2017).

Ukoliko otac nije prisutan u izvršavanju svoje roditeljske uloge, te je emocionalno distanciran kod djeteta to može izazvati problem na emocionalnom funkcioniranju ili razvoju, te rizičnijem ponašanju i lošijim školskim uspjehom.

Odsutstvo oca u djetetovom životu ostavlja posljedice na njegov psihički razvoj odnosno ostavlja tragove u djetetovom traganju za vlastitim indentitetom. Otac ima veliku ulogu u razvijanju djetetovih međuljudskih odnosa.

Također, Čudina – Obradović i Obradović (2006) na djetetovu emocionalnu prilagodbu razorno utječu roditeljski sukobi, jer dijete postaje izrazito nesigurno, što proizvodi emocionalnu neprilagođenost (vanjske reakcije: agresija i delikventno ponašanje; unutarnje reakcije: depresija, tjeskoba, povlačenje) (Davies, Hardel, Goeke - Morey u Cummings, 2002; prema Čudina – Obradović i Obradović 2006).

Nalazi različitih endokrinoloških i neuroznanstvenih istraživanja (npr., Fleming i sur., 2002; Kaitz, Shiri, Danziger, Hershko i Eidelman, 1994; Weisfeld, Czilli, Philips, Gall i Lichtman, 2003; prema Pahić 2019) pokazuju da su očevi od samog rođenja djeteta sposobni za stvaranje bliskih emocionalnih odnosa i veza s djetetom, i da su biološki spremni za poduzimanje ponašanja usmjerenih na zadovoljavanje djetetovih potreba.

Da bi očevi ostvarili takav blizak odnos povezanosti s vlastitim djetetom neophodno je da se nalaze u djetetovoj neposrednoj blizini. Blizina im omogućava da vide, čuju i dodiruju dijete što izoštrava njihovu percepciju i poboljšava procjenu djetetovih reakcija u cilju adekvatnog i pravovremenog odgovaranja na djetetove potrebe. Odnosno, da bi očevi mogli stvoriti bliske odnose sa svojim djetetom neophodna je njihova direktna i pozitivna uključenost u brigu za dijete (Pahić, 2019).

Sažimajući brojna istraživanja socijalno – emocionalnog razvoja i utjecaja obitelji koji na njega djeluje pozitivno ili negativno, Carroll Izard formulirao je sljedećih sedam načela, zapravo temeljnih zaključaka o preduvjetima kvalitnog socijalno- emocionalnog razvoja (Izard, 2002; prema Čudina – Obradović i Obradović 2006., str. 339).

1. Poticanje pozitivnih emocija povećava društvenost, osobnu dobrobit i konstruktivno ponašanje djeteta. To se načelo osobito odnosi na radost i znatiželju, a i razdoblje najveće djetetove osjetljivosti za dobar razvoj tih emocija jest prva godina života.
2. Emocionalno uskraćivanje u ranom djetinjstvu razvija neučinkovite emocionalne sustave. Za zdrav socijalno – emocionalni razvoj nužno je djetetu aktivno iskazivati pozitivne emocije, uskladiti međusobno emocionalno reagiranje majke/skrbnika i djeteta i osigurati emocionalnu potporu majke djetetu.
3. Kognitivni i emocionalni sustavi razvijaju se donekle međusobno neovisno i potrebno je stalno poticati njihovo povezivanje. Najbrže sazrijeva biološki temelj emocija (supkortikalna žlijezda amigdala), i to mnogo brže od živčanih struktura koje su potrebne za pamćenje i spoznaju (hipokampus).
4. Modularno (primjereno) izražavanje emocija pridonosi najboljem iskorištavanju emocionalne energije i prilagođenom reagiranju.
5. Emocije koje proizlaze iz aktivacije različitih unutarnjih mehanizama zahtjevaju različite metode regulacije. Osnovne emocije temelje se na fiziološkim procesima u supkortikalnim djelovima mozga (limbičkom sustavu), te nisu osviještene, a reakcija na njih spontana je i nepromišljena. Emocije višeg reda izložene su procesima u korteksu, te su reakcije na te emocije promišljene i svjesno se reguliraju.
6. Emocije se u doživljaju ne pojavljuju zasebno nego dolaze u zasebnim kombinacijama.
7. Negativne emocije snažno utječu na učenje i pamćenje, a osviještene negativne emocije potiču empatiju i prosocijalno ponašanje.

2.3 Važnost očevog autoriteta i autoritativni stil roditeljstva

Prema vjerskom pristupu Barbeau C. C. (2016) očevi u obitelji moraju iskazivati i pružati ljubav obitelji. Autoritet koji ima mora shvatiti kao sredstvo pomoću kojeg služi onima za koje je odgovoran, a to znači da je važno da otac shvaća da se autoritet upotrebljava uvijek radi postizanja mogućeg dobra za one za koje brine. Takav autoritet je blizak pojmu autoritativnog roditeljstva odnosno jednom od četiri stila roditeljstva. Roditelji koji odgajaju djecu autoritativnim stilom postavljaju velike zahtjeve prema djetetu sukladno njegovoj dobi, određuju granice i postavljaju nadzor, ali istovremeno pružaju djetetu puno topline i potpore (Čudina- Obradović i Obradović, 2006).

Barbeau C.C. (2016) otac koji svoje dijete odgaja tako da ono za svoje neprihvatljivo ponašanje snosi neprimjerene posljedice zasigurno ne zna odgajati. Otac koji voli svoju djecu – koji im želi dobro – neće dopustiti da odrastaju bez poduke, usmjerenja i stege (C.C. Barbeau 2016. str.72).

Autoritativni roditelji su pažljivi, topli, osjetljivi na potrebe svog djeteta. Oni uspostavljaju ugodne, emocionalno ispunjavajuće odnose s djetetom, koje čini dijete blisko povezanim s roditeljem (Berk, 2015).

Uloga takvih roditelja nije nadzorna već savjetnička, odnosno sve svoje zahtjeve objašnjavaju djeci te mu kroz primjere i savjete daju odgovor zašto ti zahtjevi postoje (Čudina- Obradović i Obradović, 2006).

Odgaj djeteta zahtjeva puno više od stalnog negiranja onog što dijete pogrešno radi.Odgaj zahtjeva od oca da bude ona pozitivna snaga u domu koja ulaže sve svoje pozitivne napore u odgoj onih koji mu pripadaju (C. C. Barbeau 2016. str. 108).

Barbeau C. C. (2016) važno je da otac ne zanemaruje pitanja djeteta koja su, ma koliko djetinjasta, za dijete važna i otac ih treba iskoristiti kao mogućnost za unapređenje intelektualnog razvoja svog djeteta. Dječja pitanja proizlaze iz različitih situacija npr. nazočnošću na misi, iz razgovora koji slučajno čuju, iz vrtića itd.

Dječji um je znatiželjan te je dužnost oca da taj um održi znatiželjnim i da mu pruži odgovore, istinite, a ne da u korijenu sasiječe njegova pitanja. Način na koji kod kuće pokazujemo svoj autoritet u velikoj mjeri će odrediti način na koji će dijete reagirati na svaki autoritet. Ako smo previše popustljivi činimo djeci tešku nepravdu jer je djeci potreban autoritet.

Ako ga ne nalaze kod kuće tražit će ga na drugim mjestima, u prijateljima, TV serijama, društvu koje ih okružuje itd. (C. C. Barbeau 2016. str. 113).

Autoritativni roditelji postupno daju odgovarajuću autonomiju djetetu tako što mu dozvoljavaju da sami odlučuje u područjima u kojima je spremno donositi odluke (Berk, 2015).

Djeca koja žive u takvom okruženju su spontana i slobodno izražavaju mišljenje i emocije (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Mudar i strpljiv otac svjestan je da mala djeca nemaju punu snagu razuma, također mora imati na umu da je ljudska priroda daleko od savršenstva i da mora nastojati usmjeriti i obučiti volju i savjest svoje djece (C. C. Barbeau 2016. str. 115). Odnos očeva i djece trebao bi biti odnos u ljubavi.

3 KAKO ODSUTNOST OCA UTJEČE NA DJEČAKE, A KAKO NA DJEVOJČICE?

Odsutnim očevima smatraju se oni koji tijekom dužeg vremenskog razdoblja ne žive sa svojom djecom zbog različitih razloga (razvod, rastava, odsluženje zatvorske kazne, rad u vojsci ili pomorstvu i sl.), odnosno češće su odsutni nego prisutni u njihovu životu.

Nielsen (2001; prema Ljubetić, Batinica, 2014) navodi kako je u posljednjih 30-ak godina objavljeno više od 1300 knjiga posvećenih odnosima majka-kći, a samo 900 knjiga i to priča za djecu koje se bave odnosima očeva i kćeri. Istodobno, svega 500 knjiga je posvećeno odnosima majka-sin, ali je zato gotovo 1300 knjiga posvećeno očevima i sinovima.

Slična je situacija i s internetom gdje je mnogo više mrežnih stranica posvećeno majkama i kćerima, nego očevima i kćerima. Očito je, kako „mnogi pisci, izdavači i čitatelji, ali i posjetitelji interaktivnih mrežnih stranica vjeruju kako otac-kći odnos zaslužuje manje pozornosti od drugih obiteljskih odnosa“, zaključuje Nielsen (2001., str. 280; prema Ljubetić, Batinica, 2014; str. 255)

Rezultati znanstvenih istraživanja uvjeravaju nas u suprotno, ističući ulogu i značaj očeve uloge na razvoj kćeri. Katorski (2003; prema Ljubetić, Batinica, 2014) naglašava kako iskustvo odnosa koji je kći imala s ocem tijekom odrastanja, prati kćer čitav život, štoviše, to je najznačajniji čimbenik koji utječe na njen život. Taj odnos je znakovit za kvalitetu njenih budućih odnosa posebice onih romantične prirode.

Katorski (2003; prema Ljubetić, Batinica, 2014) u njenom istraživanju u kojem je sudjelovala 181 žena, pokazalo je izravnu vezu stila privrženosti u odnosu otac-kći, kćerina zadovoljstva kvalitetom odnosa s ocem te kćerine komunikacijske prilagodljivosti.

Nilsen (2001; prema Ljubetić, Batinica, 2014) naglašava kako očevi imaju isti, ili čak veći utjecaj na kćeri u mnogim aspektima njihova života nego majke, a posebice se to ogleda u kćerinoj sposobnosti izgradnje povjerenja i građenja odnosa s muškarcima.

Žene koje imaju kvalitetne odnose s očevima su samouvjerenije, samopouzdanije i uspješnije u školovanju i izgradnji karijere od onih koje nisu imale zadovoljavajući otac-kći odnos. Goossen, (2009; prema Ljubetić, Batinica, 2014).

Norment i Chappell (2003; prema Ljubetić, Batinica, 2014) naglašavaju kako je veza između oca i kćeri jedna od najčvršćih na svijetu te ako su otac i majka primjereni modeli za identifikaciju, kći će najvjerojatnije izrasti u samouvjerenu i neovisnu mladu ženu.

Schaffer (2000; Lindahl 1998; prema Ljubetić, Batinica, 2014) govore kako iskustva stečena u djetinjstvu u odnosu s njihovim roditeljima mogu značajno determinirati kvalitetu roditeljstva majki i očeva, pa će pozitivna osobna iskustva biti dobra polazna osnova za građenje kvalitetnih veza i unapređivanje odnosa s vlastitom djecom.

Goossen (2009; prema Ljubetić, Batinica, 2014) pozivajući se na istraživanje Roper Poll (2004.) navodi kako svega 30% očeva vjeruje da je njihova aktivna uključenost u kćerino odrastanje bila od vitalnog značaja za njeno zdravlje i dobrobit. Ostali su vrlo vjerojatno pod jakim utjecajem uvriježenih predrasuda prema kojima su za odgoj djece, posebice kćeri, zadužene majke.

Nielsen (2001; 2007; Ljubetić, Batinica, 2014) prikazuje rezultate 15-godišnje studije provedene na uzorku od 423 studentice, a s ciljem utvrđivanja odnosa studentica sa svojim očevima, pokazuju kako bi kćeri voljele da su imale emocionalno i osobno bliži kontakt sa svojim očevima. Tada bi mogle „puno bliskije i ležernije s očevima komunicirati o osobnim pitanjima kao što su primjerice, bračni problemi i razvod, uživanje droge i alkohola, financijska pitanja, depresija, poremećaji hranjenja i spolni odnosi prije braka“ (Nielsen, 2007., 7-8 ; prema Ljubetić, Batinica, 2014).

Comings i sur., (2002; prema Ljubetić, Batinica, 2014) govore da djevojke koje nisu imale prisutnog oca u prvih sedam godina njihova života pokazuju znakove ranog ulaska u pubertet, nestabilne veze, ranu seksualnost kada odrastu. Također, kćeri koje su odrasle bez oca (posebice u slučajevima napuštanja) sklonije su destruktivnom ponašanju od onih koje su odrastale uz svoje očeve.

Leonard Schierse (2011) ukoliko je otac neodgovoran, žene se najčešće žele dokazivati u onim poljima gdje im otac nije bio uspješan. Ukoliko je to posao, može dovesti do toga da najčešće pretjeraju u poslu. To može postati još dublji problem tj. može dovesti do depresije, jer se otuđuju, odnosno poistovjećivanje samo s poslom nije dostatno.

Prisutnost očeve figure ima jedinstvene, ali velike utjecaje na oba spola. Na primjer, na mlade dječake očevo angažman smanjuje učestalost problema u ponašanju, smanjuje delikvenciju, dok kod djevojčica smanjuje psihološke probleme i vjerovatnost depresije.

Istraživanja su pokazala da muševci koji prikazuju ljutnju, prezir, ili koji svojoj ženi daju "tihi tretman" imaju veću vjerojatnost da će imati djecu koja su tjeskobna, povučena ili antisocijalna (Rosenberg, Wilcox 2006).

Nedostatak toplog odnosa i ljubavi također ima veliki utjecaj i na dječake. To se najviše vidi u vrijeme rasta i razvoja „pubertet“ kada je potreban upliv roditelja istog spola jer im je tad potreban muški lik autoriteta, kao uzor spolne uloge u životu (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Dječaci čiji otac nije prisutan u njihovom odgoju i razvoju odrastaju s nerazvijenim i lošim osjećajem muževnosti. Nemaju povjerenja u sebe kao muškarac. Vrlo često nose masku samopouzdanja, te ne žele da nitko spozna tu vrstu nesigurnosti u njihovom životu (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Ta posljedica nedostatka muževnosti čini muškarce nesigurnim, te ih ta spoznaja nagoni da se stalno dokazuju sebi i drugima, da su stvarno muškarci. To pokušavaju na razne načine npr. osjetljivi su na „mačo“ mitove kao npr. odrasli muškarci ne plaču, pravi muškarci su grubo, bezosjećajni, usmjereni na svoj nastup, samokontrolirani (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Da bi dostigli te „mačo“ izmišljotine, naprežu se u borbi za statusne simbole, titule i stupnjeve obrazovanja. Žele zarađivati više od drugih muškaraca, pobjeđivati u šahu, nogometu i slično. Na taj način misle da su bolje muško tj. da su pobjednici bolji muškarci (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Odsustvo očeva na različite načine utječe na razvoj djece. Garfinkel, McLanahan i Robins, (1994; prema Ljubetić, Batinica, 2014) odsustvo očeva često je praćeno financijskim poteškoćama, a u zemljama u kojima su ekonomske prilike obitelji važan korelat kvalitete obrazovanja, odsustvo očeva povezano je i s obrazovnim postignućima djece.

Djeca koja odrastaju bez oca ponekad imaju doživljaj napuštenosti koji se povezuje s višim razinama stresa Lamb (1999; McLoyd, 1998; prema Ljubetić, Batinica, 2014) te su u većem riziku od emocionalnih poteškoća i lošije psihološke prilagodbe, ali su i sklonija eksternaliziranim i internaliziranim poteškoćama Kelly (2000; Painter i Levine, 2000; prema Ljubetić, Batinica, 2014).

Također, očeva uključenost i kvaliteta odnosa s djecom tijekom odrastanja pokazala se važnom za internalizirane i eksternalizirane simptome Flouri i Buchanan (2002; King i Sobolewski, 2006; prema Ljubetić, Batinica, 2014).

Veće sudjelovanje oca u brizi o djetetu povezano je s manje stereotipnih stavova o rodnim ulogama Lamb (1981; prema Allgood i sur., 2012; prema Gerčar i sur., 2020).

Također neki muškarci koriste i seksualno osvajanje da bi bili bolji, uspješniji muškarci. Ali da bi bili uspješniji u razvijanju prave muževnosti današnja djeca trebaju svoje očeve u njihovim razvojnim i odgojnim fazama te će tek tako postati pravi muškarac, koji je čvrst i principijalan, pažljiv, obziran, nježan i pun poštovanja.

Poteškoća koja može nastati ukoliko otac nije prisutan u odgoju i razvoju dječaka je neprijateljstvo i strah od žena. Majka pokušava nadoknaditi izostanak oca, a dječaci s 10 ili 11 godina umjesto majčinog odgoja žele više muškog djelovanja. To rezultira time da što više majke žele nadoknaditi oca, to dječaci osjećaju u sebi više gorčine i neprijateljstva, iako su majčine namjere dobronamjerne (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

S druge strane, imamo dječaka koji se zbog svog divljenja i poštivanja majke razvija dvostruke osjećaje, odbija priznati svoj neprijateljski stav, ali nikad je ne bi htio ni povrijediti, te želi pobjeći od njezine pažnje, emocionalno i fizički. A kada odraste to se prenosi prema drugim ženama (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Pojavljuje se strah od ženske nadmoći nad njim, te se u njima razvija otpor u smislu bliskosti, prisnosti sa ženom jer ne žele da nitko s njime ne upravlja. Kao suprug može biti popustljiv i šutljiv ili ljutit i udaljen. Također mogu se prema suprugama odnositi kao prema mami, a oni se ponašati kao sinovi tinejđeri (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Još jedna poteškoća kod odrastanja bez oca je i teškoća u muškim prijateljstvima. Imaju istovremenu i potrebu i strah od sklapanja odnosa s muškarcima. Pošto je takav odnos izostao, podučavanje otac – sin o prisnim odnosima među muškarcima oni shvaćaju da bi takav odnos, bliski, mogao se krivo protumačiti tj. naslućivati homoseksualnost (Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta, 2018).

Cvrtnjak, Miljević-Ričički (2015) ukoliko otac nije prisutan u izvršavanju svoje roditeljske uloge, te je emocionalno distanciran kod djeteta to može izazvati probleme na emocionalnom funkcioniranju ili razvoju, te rizičnim ponašanjem i lošijim školskim uspjehom.

Kod dječaka su mogući problemi vezani uz stvaranje spolnog identiteta, samokontrolu, te psihosocijalnu prilagodbu. Također može se pojaviti i agresivnost, ne društvenost ili pretjerana feminizacija ponašanja.

Ali iako sva djeca pate zbog očeve odsutnosti ipak su kod dječaka primjećene teže i trajnije posljedice nego kod djevojčica. Cabrera i sur., (2000; prema Cvrtnjak, Miljević-Riđički, 2015).

4 UKLJUČENOST OČEVA U SVIJETU

Otac doživljava roditeljstvo drukčije nego majka. Sve je više istraživanja koja pokazuju da postoji jedinstvena veza otac – dijete ili otac – majka, to je i provjereno istraživanjem na 55.000 parova otac - dijete u 23 različite kulture Mackey (2000; prema Čudina - Obradović i Obradović, 2006, str. 259) .

Ispunjavanje očinske uloge i veće roditeljsko zadovoljstvo pokazuju očevi čija djeca nisu zahtjevna, u brakovima veće kvalitete, oni koji su samopouzdana i više socijalno osjetljivi , te oni koji su sigurniji i pripremljeniji za novu očinsku ulogu Walker (2000; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Čudina – Obradović i Obradović (2006) posebno se malo o djeci brinu, prema međukulturalnim istraživanjima očevi u Japanu, u kojemu je očev angažman manji nego u mnogim europskim zemljama, ali i azijskim zemljama.

Primjerice, tijekom 1995. godine gotovo 19% japanskih očeva izjavilo je da nikada ne provode vrijeme s djecom, za razliku od 0,9 % očeva u SAD-u (Ishii – Kuntz, Makino, Kato i Tsuchiya, (2004; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Prema rezultatima istraživanja u različitim zemljama na uključenost očeva u podizanju djeteta utječu čimbenici kao što su količina očevog slobodnog vremena, majčina zaposlenost, broj odraslih članova kućanstva i dob najmlađeg djeteta. (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str. 260).

Rezultati istraživanja u pojedinim zemljama pokazali su da se obrazovaniji očevi doista više bave djecom i da se bave kvalitetnije, a usporedba količine očinske uključenosti između Kanade, Njemačke, Italije i Norveške. Sayer i sur., (2004; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) pokazala je da je obrazovanje povećalo očevu uključenost samo u zemljama koje različitim oblicima materijalne pomoći obiteljima oslobađaju oca od dijela rada izvan kuće.

U SAD-u očevi nešto više sudjeluju u aktivnostima brige, ali i tamo znatno manje nego majke Harkness i Super (1992; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) .

Slični su rezultati dobiveni u različitim zemljama kao što su Australija, Belgija, Francuska, Britanija, Izrael, Švedska. Lamb, Frodi, Frodj i Hwang (1982; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Istraživanja praćenjem razvoja obiteljskih odnosa pokazuju da se očeva uključenost mijenja tijekom djetetova razvoja. (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str. 262) longitudinalno, trogodišnje praćenje ponašanja 229 roditelja u SAD- u Wood i Repetti (2004; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) pokazalo da su očevi postupno povećavali neposrednu uključenost u prve tri godine djetetova života dok su je majke postupno smanjivale.

Na očevo povećano sudjelovanje u neposrednoj brizi za dijete utječu mnogi čimbenici, kao što je rod djeteta (više su se bavili muškim djetetom), te promjene u životu oca npr. smanjenje radne odgovornosti, promjena radnih uvjeta i dužine radnog vremena (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str. 262).

Zanimljiv je primjer očeva u poljodjelskom narodu Bofi u Africi koji preuzimaju brigu za dijete u određenom razdoblju njegova razvoja, a to je vrijeme odbijanja od prsa. U nomadskom narodu Bofi očevi u to vrijeme u potpunosti preuzimaju majčinsku praksu, dok u oba naroda očevi uopće ne diraju i ne drže djecu koju majke još doje Fauts (2004; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Najintezivnija specifičnost očeve uključenosti koju su uočili prvi istraživači kvalitete očinskog bavljenja djetetom bila je u tome da se očevi više igraju s djecom nego majke, a te su igre više tjelesne „muške“ povezane s kretanjem, trčanjem, sportom i razvijanjem vještina, dok aktivnosti njege djeteta uglavnom prepuštaju majkama. Taj je zaključak potvrdila većina istraživanja na Zapadu, Walker (2000; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006), no pokazalo se da ne vrijede za neke zemlje, npr. za Švedsku, Kinu, Njemačku i Izrael. Lamb i Lewis (2004; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

U našim urbanim sredinama očevi i majke podjednako sudjeluju u igri s djetetom, hranjenju, vođenju djeteta u šetnje, pomaganju u učenju Tomić - Koludrović i Kunac (1999; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Prema Su (2011) koja je analizirala djecu vrtićke dobi i djecu koja idu u 5. razred uočeno je da su djeca čiji je otac bio prisutan i sudjelovao u igri, osjećala očevu podršku, a osnovnoškolci su imali snažni pozitivan odnos. Cvrtnjak, Miljević – Riđički (2015) istraživale su kako se i je li uloga oca promijenila u odnosu na prijašnja vremena.

Na uzorku od 22 djece u vrtiću postavljena su 2 pitanja i tehnikom intervjua analizirale aktivnosti koje s djecom provode očevi, a koje majka. Rezultati su ukazali na to da postoji razlika između aktivnosti koje djeca rade s očevima, a koje s majkama, a koje pak povezuje sa teorijom dvojne privrženosti u kojoj je očeva angažiranost i prisutnost u odgoju jednako važna kao i majčina.

Pahić (2015) u svojoj doktorskoj dizertaciji ispituje očevu funkcionalnu, kognitivnu, emocionalnu uključenost, te postoji li povezanost uključenosti s ponašanjem djeteta i njegovim psihomotornim sposobnostima, te agresivnim ponašanjem.

Rezultati pokazuju da je za funkcionalnu uključenost najzaslužnija očeva intrinzična motivacija dok su za emocionalnu i kognitivnu uključenost bitni očevi stavovi prema roditeljskoj ulozi, te unutarnja motivacija. Očevi čija djeca imaju niže psihomotorne sposobnosti i manje prosocijalno ponašanje snažnije doživljavaju dječje emocije.

5 CILJ ISPITIVANJA

Cilj ispitivanja je utvrditi koliko su očevi uključeni u različite aspekte brige i razvoja djece: funkcionalni aspekt, emocionalne te kognitivne uključenosti o skrbi za dijete.

Funkcionalni aspekt – Koliko je otac uključen u brizi i razvoju djece

Emocionalni aspekt – Koliko je otac uključen u brigu i razvoj djetetova emocionalnog dijela

Kognitivni/spoznajni aspekt - Koliko je otac uključen u brigu i razvoj djetetova kognitivnog dijela

Problem ispitivanja:

1. Povezanost obrazovanja oca i uključenost u dnevnu brigu oko djeteta
2. Istražiti učestalost očevog bavljenja oko kognitivnog razvoja kroz različite igre
3. Istražiti koliko se očevi brinu oko planiranja školovanja za svoje dijete

Hipoteza

1. Očevi s visokom stručnom spremom su više uključeni u dnevnu brigu oko djeteta
2. Očevi ulažu više vremena u kognitivni razvoj djeteta bavljenjem misaonih igara
3. Povezanost očevog obrazovanja ima utjecaj na planiranje djetetovog školovanja

5.1 Metodologija ispitivanja

Ispitivanjem uključenosti očeva u skrb o djetetu obuhvaćen je 51 ispitanik.

Bio je korišten uzorak od $N = 50$, a anketa je provedena kroz 2.kvartal 2020 godine.

5.1.1 Instrumenti

Upitnik za potrebe ovog ispitivanja preuzet je iz doktorske disertacije doc.dr. sc. Tee Pahić, od koje je dobiveno i dopuštenje za korištenje istog.

Za potrebe ispitivanja, upitnik je izmijenjen na način da su uzeti dijelovi koji su potrebni za obradu ispitivanja ovog diplomskog rada.

Ispitanici (očevi) su dali podatke u upitnicima koji su imali ove skupine podataka:

- 12 općih podataka o ispitanicima (sociodemografski podaci);
- 11 pitanja o ranijem iskustvu, zdravlju, poslu i braku;
- 38 pitanja o uključenosti očeva u skrb o djetetu (odgovori na različitim skalama s po četiri, pet ili šest stupnjeva slaganja);
- 51 pitanje o stavovima prema očinstvu (odgovori na skali od pet stupnjeva slaganja te na alternativnoj skali sa dva moguća odgovora: točno, netočno).

Pitanja u upitnicima su bila isključivo sa jednim mogućim odgovorom od njih više ponuđenih. Upitnici su se popunjavali u papirnom obliku i elektroničkom obliku i svi podaci su prebačeni u excel program za obradu podataka.

Iz dobivene excel datoteke svi podaci su obrađeni na način da su izrađene tablice s potrebnim podacima.

5.1.2 Metode prikupljanja i obrade podataka

Ankete su prikupljene u grad Zagreb (27) , na obiteljskom ljetovanju gdje su bile prisutne 23 obitelji, te od prijatelja i rodbine (20) .

Podaci su prikupljeni metodom anketiranja kroz popunjavanje upitnika u vremenskom razdoblju od 3 mjeseca.

Svi anketirani su prethodno bili upoznati o anketi te da je anketa anonimna. Podaci za koje smatraju da ne žele ili nije potrebno popuniti nisu bili obavezni unositi i mogli su ostaviti slobodno.

Podijeljeno je ukupno 70 anketa, a popunjeno je 51 anketa od čega je jedna anketa bila nepotpuna te je izbačena iz obrade.

Metode statističke analize koje su korištene su:

a) deskriptivne metode (tablični prikazi, postoci, srednje vrijednosti, mjere disperzije)

5.2 Rezultati i rasprava

5.2.1 Deskriptivna statistička analiza

Uzorak ispitanika činio je 50 muškaraca, otac jednog ili više djece. Dijete na koje se skrb odnosila nazvano je ciljno dijete, tj. dijete koje je uključeno u ispitivanje.

U prvoj skupini podataka (sociodemografski podaci) prvi podatak je dob.

Anketirani očevi su u dobi između 29 i 50 godina, s prosjekom od 36,84 godina.

Od ukupno 50 anketiranog ispitanika, bilo ih je vjenčanih 48 odnosno 96%.

U tablici 1 prikazan je broj djece u kućanstvima anketiranih očeva.

Tablica 1. Broj kućanstava po broju djece

broj djece	broj kućanstava
1	18
2	26
3	2
4	1
5	2
7	1
Ukupno	50

Ciljno dijete je najčešće prvo dijete (kod 44 očeva), kao drugo dijete je ono kod 4 oca.

Po jedno ciljno dijete je bilo četvrto ili šesto dijete.

Od 50 ciljanih djeteta za njih 49 su očevi izjavili da su zdrava (98%) dok jedno boluje od neke kronične bolesti (2%).

Jedno od postavljenih pitanja je da li su anketirani očevi već ranije bili u braku. Pozitivan odgovor je dao jedan otac, a jedan se nije izjasnio. Iz tog ranijeg braka otac nema dijete.

U trenutku rođenja prvog djeteta očevi su imali između 23 i 46 godina, prosječno su imali 31.3 godina.

Tablica 2. Postotak uključenosti očeva u kognitivni razvoj kroz interaktivne igre

Varijabla	nikada	rijetko	nekoliko puta mjesečno	nekoliko puta tjedno	gotovo svaki dan
Koliko vremena provodite s djetetom u razgovoru o dnevnim problemima s kojima se susrelo	8.33	2.08	14.58	35.42	39.58
Koliko često s djetetom radite dugotrajnije igre/aktivnosti – trajanje od pola sata do sat vremena	0.00	2.04	18.37	40.82	38.78
Koliko često precrtavate različite predloške	19.57	26.09	32.61	10.87	10.87
Koliko često koristite bojanje u bojankama	14.29	18.37	30.61	22.45	12.24
Koliko često se igrate pronalaženja skrivenih likova i traženje razlika na sličnim slikama	12.50	22.92	25.00	31.25	8.33
Koliko često se igrate sa slagalicama	2.04	6.12	40.82	20.41	30.61
Koliko često se igrate s misaonim zadacima	20.83	14.58	27.08	20.83	16.67
Koliko često se igrate vježbi kombinacije	18.37	8.16	26.53	28.57	18.37
Koliko često se igrate razvrstavanja po nekim kriterijima	16.67	20.83	31.25	16.67	14.58
Koliko često se igrate sa zadacima opažanja	12.50	16.67	29.17	22.92	18.75
Koliko često se igrate vježbi razvrstavanja	6.12	8.16	32.65	24.49	28.57

Prema tablici 2 može se vidjeti da očevi troše više vremena na mjesečnoj bazi za razvoj kognitivne strane djeteta.

Iako se radi o igrama koje manja djeca ne mogu i ne žele raditi zbog razmišljanja tablica 2. daje dobar uvid koliko očevi ulažu vremena.

Ako uključimo prosječnu starost djeteta u ispitivanju, a to je 13 godina, dolazimo do zaključka da očevi s djetetom koje još nije u srednjoj školi koriste razne misaone igre kako bi razvili djetetove kognitivne karakteristike.

Velik broj očeva nikada ne koristi ove oblike igre vjerojatno zbog starije djece kojima je takav način igre monoton te nije zanimljiv.

Ako pogledamo sveobuhvatno cijelu tablicu 2 možemo vidjeti da očevi ne zanemaruju kognitivne aspekte djeteta te barem dnevno koriste od pola sata do sat vremena različite igre kako bi djetetu učinili dan zanimljivim.

Hipoteza da očevi ulažu više vremena u kognitivni razvoj djeteta bavljenjem misaonih igara vidimo iz tablice 2 da većinom ulažu svoje vrijeme da barem jednom tjedno ili nekoliko mjesečno pokažu djetetu igre potrebne za kognitivni razvoj.

Tablica 3. Postotak uključenosti očeva u njegu djeteta, igru s djetetom, dnevne obaveze i očeva motivacija

Varijabla	Nikada	Rijetko	Nekoliko puta mjesečno	Nekoliko puta tjedno	Jednom dnevno	više od jednom dnevno	Činim zato jer želim
Hranjenje	0.00	4.08	10.20	36.73	34.69	14.29	80.00
Prematanje	0.00	2.13	6.38	12.77	46.81	31.91	90.70
Oblačenje	0.00	0.00	6.25	16.67	54.17	22.92	88.64
Kupanje	0.00	8.70	10.87	45.65	19.57	15.22	81.82
Uspavljivanje	0.00	8.00	12.00	34.00	46.00	0.00	78.26
Čitanje djetetu	2.00	12.00	12.00	32.00	42.00	0.00	86.67
Igre s loptom	6.25	8.33	20.83	37.50	27.08	0.00	95.56
Društvene igre	6.25	8.33	20.83	37.50	27.08	0.00	95.35
Šetnja s djetetom odlazak na igralište	4.17	0.00	14.58	33.33	47.92	0.00	97.78
Gledanje dječjih emisija emisija ili crtića s djetetom	4.17	10.42	10.42	29.17	45.83	0.00	87.80
Obavljanje kućanskih poslova i popravaka uz prisutnost djeteta koje Vas gleda ili Vam „pomaže“ ili popravak bicikla, automobila...).	4.17	6.25	33.33	25.00	31.25	0.00	85.37
Vodim dijete u vrtić i/ili kući iz vrtića.	5.13	17.95	5.13	15.38	23.08	0.00	72.73
Vodim dijete na različite aktivnosti	11.36	11.36	27.27	31.82	18.18	0.00	85.71

Tablica 3 pokazuje koliko su očevi uključeni u svakodnevne aktivnosti i brigu oko djeteta. Aktivnosti koje su inače bile majčinska obaveza, kao što je kupanje ili hranjenje nisu strana aktivnost očevima. Ni jedan ispitanik otac nije naveo da ne hrani ili kupa dijete. Iako nisu strana aktivnost nisu ni na vrhu aktivnosti koje rade s djetetom.

Svakodnevne aktivnosti očevi uglavnom odrađuju jednom dnevno do nekoliko puta tjedno. Prematanje i oblačenje spadaju pod djelatnosti koje nisu strane očevima što pokazuje postotak od preko 20% i 30% očeva koji više puta dnevno odrade.

Očevima nije strano da presvuku pelenu i obuku djeteta što daje do znanja da očevima briga oko djeteta nije težak posao, a i nalaze se pri vrhu unutarnjih potreba očeva da to naprave za svoje djeteta.

Intrinzična potreba očeva se najviše očituje u aktivnostima koje zahtijevaju tjelesnu aktivnost kao što je odlazak na igralište, igre s loptom te društvene igre. Iako su na vrhu intrinzičnih potreba nisu aktivnosti koje rade na dnevnoj bazi.

Igra s loptom i druge različite aktivnosti imaju najviše postotke očeva koji nikada ne rade s djecom. Tu se može iščitati da pojedini očevi nemaju sklonosti tjelesnim aktivnostima ili nekim drugim aktivnostima.

Pošto danas živimo u dobu kada se više koriste elektronički uređaji te time je smanjena tjelesna aktivnost ljudi ne čudi ovakav rezultat.

Tablica 3a. Učestalost uključenosti očeva u hranjenju

Obrazovanje	nikad	rijetko	nekoliko puta mjesečno	nekoliko puta tjedno	otprilike jednom dnevno	više nego jednom dnevno
fakultet	0.00	2.86	11.43	34.29	40.00	11.43
srednja	0.00	7.14	7.14	42.86	21.43	21.43

Tablica 3a nam pokazuje da očevi neovisno o razini obrazovanja podjednako sudjeluju u hranjenju djeteta. Međutim vidi se mala razlika da 8.57% više očeva fakultetski obrazovanih(51.43%) jednom ili više puta dnevno hrani svoje dijete nego očevi sa srednjom školom(42.86%).

Tablica 3b. Učestalost uključenosti očeva u prematanju

Obrazovanje	nikad	rijetko	nekoliko puta mjesečno	nekoliko puta tjedno	otprilike jednom dnevno	više nego jednom dnevno
fakultet	0.00	0.00	3.13	15.63	46.88	34.38
srednja	0.00	6.67	13.33	6.67	46.67	26.67

Tablica 3b nam pokazuje da očevi neovisno o razini obrazovanja premataju svoju djecu jednom ili više puta dnevno i to s više od 70%. Fakultetski očevi 81.16% i očevi sa srednjom školom 73.34%. I ovdje imamo razliku od 7.82% gdje fakultetski očevi više sudjeluju u prematanju od očeva sa srednjom školom.

Tablica 3c. Učestalost uključenosti očeva u oblačenju

Obrazovanje	nikad	rijetko	nekoliko puta mjesечно	nekoliko puta tjedno	otprilike jednom dnevno	više nego jednom dnevno
fakultet	0.00	0.00	0.00	21.21	60.61	18.18
srednja	0.00	0.00	20.00	6.67	40.00	33.33

Tablica 3c pokazuje da 78.79% fakultetski obrazovanih očeva sudjeluje u oblačenju svojeg djeteta barem kroz dan. 73.33% očeva sa srednjom školom oblači svoje dijete jednom ili više puta dnevno. Manji postotak od 5.46% očeva fakultetski obrazovani više sudjeluje u oblačenju svojeg djeteta kroz dan.

Tablica 3d. Učestalost uključenosti očeva u kupanju

Obrazovanje	nikad	rijetko	nekoliko puta mjesечно	nekoliko puta tjedno	otprilike jednom dnevno	više nego jednom dnevno
fakultet	0.00	9.68	6.45	41.94	29.03	12.90
srednja	0.00	6.67	20.00	53.33	0.00	20.00

Tablica 3d. pokazuje da 41.93% fakultetski obrazovanih očeva sudjeluje u kupanju barem jednom dnevno, a 20% očeva sa srednjom školom. Razlika od 21.93% ide u korist očeva fakultetski obrazovanih.

Na temelju ovih prikazanih rezultata možemo zaključiti da hipoteza da očevi s visokom stručnom spremom su više uključeni u dnevnu brigu oko djeteta ima uporište u podacima ispitivanja. Podaci pokazuju da oko do 10% očeva fakultetski obrazovanih više sudjeluje u dnevnoj brizi oko djetetovih potreba nego očevi sa srednjom stručnm spremom.

Tablica 4. Učestalost uključenosti očeva u periodične obaveze (u postocima) (N=50)

varijabla	nikada	rijetko	često	gotovo uvijek	činim to jer sam to želim
Odlazim na sastanke u dječji vrtić	18.18	34.09	22.73	25.00	61.76
Odlazim s djetetom k liječniku na pregled	2.04	18.37	36.73	42.86	86.67

Prema podacima iz tablice 4 čak 18.18% očeva nikada ne odlazi na sastanke u vrtić, a kada zbrojimo rezultat očeva koji nikada ili rijetko odlaze na sastanke dobivamo 52.27% što je polovica očeva.

47.73% očeva koji odlaze na sastanke često ili gotovo uvijek, njih 61.76% odlazi zato jer to žele, a nisu primorani radi odsustva ili nemogućnosti majke da ode na sastanke. Ovo je dosta manji postotak očeva u usporedbi s drugim oblicima očeve intrinzične uključenosti npr. njezi i brizi oko djetetovih dnevnih potreba.

Odlazak liječniku ima bolje rezultate u usporedbi s odlaskom na sastanke u vrtić jer očevi smatraju da je zdravlje jako važna stavka u djetetovom životu. 20.41% očeva nikada ili rijetko odlazi s djetetom k liječniku na pregled dok 79.59% očeva ide često ili gotovo uvijek.

Velika količina očeva od ovih 79.59% koji idu često ili gotovo uvijek želi ići s djetetom k liječniku što pokazuje brižnost oko djetetovog zdravlja. Očevi se smatraju odgovornim da djetetu daju zdravstvenu skrb.

Tablica 5. Očeva kognitivna uključenost (u postocima) (N=50)

Varijabla	nikada	rijetko	često	gotovo uvijek
Razmišljam o svom djetetu kad radim neki posao	0.00	8.16	38.78	53.06
Kad se moje dijete razboli, razmišljam da ostanem kod kuće s njim.	2.04	20.41	30.61	46.94
Planiram vrijeme koje ću provesti sa svojim djetetom	4.08	6.12	36.73	53.06
Planiram obiteljske izlete	0.00	10.20	42.86	46.94
Imam planove za školovanje svog djeteta	17.02	25.53	21.28	36.17
Planiram izdatke za buduće školovanje svog djeteta.	12.50	29.17	16.67	41.67
Kad nisam sa svojim djetetom zamišljam što ćemo raditi kad budemo zajedno.	0.00	16.33	40.82	42.86
Molim se za svoje dijete	2.08	12.50	22.92	62.50
Razmišljam o problemima svog djeteta	2.04	6.12	30.61	61.22
Razmišljam o tome što bih mogao učiniti da mojem djetetu bude bolje	0.00	2.04	28.57	69.39
Preispitujem sebe u vezi svojih postupaka prema svom djetetu.	2.08	6.25	37.50	54.17
Preispitujem odluke koje sam donio u vezi svog djeteta	4.08	16.33	34.69	44.90

Tablica 5 pokazuje da očevi pridaju veliku pozornost na kognitivni aspekt u odgoju djeteta. Prema tablici se može vidjeti da je dosta rezultata iznad 50% očeva koji su uključeni u razvoj djeteta.

Mnogi roditelji razmišljaju o svojem djetetu tijekom bavljenja drugim aktivnostima što daje do znanja da je dijete važan čimbenik u njihovom životu.

Koliko im drugi oblik aktivnosti nije važan pa čak i radna obaveza kad je dijete bolesno pokazuje postotak od 77.55%(često+gotovo uvijek) očeva koji su spremni ostati kod kuće da se brinu o djetetu.

Tablica 6. Obrazovanje ispitanika

obrazovanje	postotak
doktorat	14
fakultet	46
viša škola	10
srednja škola	30

Prema tablici 6 velik postotak je očeva više stručne spremne, čak 70%, što daje naslutiti da je mogući razlog u tome što obavljaju poslove koji im dopuštaju da uzmu slobodno.

Potrebno je uzeti u obzir da je prosječna dob djeteta ispitanih očeva 13 godina. Manja starost djeteta traži više brige od strane roditelja nego kada je dijete starije te samostalnije.

Uz to što očevi imaju mogućnost uzeti slobodno radi bolesti djeteta nije na odmet uključiti i informaciju da 90% supruga je zaposleno što daje veću mogućnost očevima da uzmu slobodno čime neće ugroziti prihode potrebne za preživljavanje.

Tablica 5 navodi i očevu uključenost u planiranje budućnosti djeteta. Ne samo da se otac bavi s materijalnim planovima, tablica 5 pokazuje da očevi brinu i o vjerskom pogledu na budućnost djeteta, te kako će kvalitetno provesti vrijeme s djetetom.

Tablica 7. Postotak očeva koji imaju planove za školovanje svog djeteta

Obrazovanje	nikada	rijetko	često	gotovo uvijek
fakultet	18.18	21.21	21.21	39.39
srednja škola	14.29	35.71	21.43	28.57

Tablica 8. Postotak očeva koji planiraju izdatke za školovanje svog djeteta

Obrazovanje	nikada	rijetko	često	gotovo uvijek
fakultet	14.71	26.47	17.65	41.18
srednja škola	7.14	35.71	14.29	42.86

Prema tablici 5 dvije varijable koje imaju veći postotak (17.02% + 12.50%) gdje otac nikada ne razmišlja oko djeteta i djetetove budućnosti je planiranje školovanja i izdataka za buduće školovanje. Prema podacima iz ispitivanja u tablici 7 očevi koji su fakultetski obrazovani više planiraju (60.61%) školovanje djeteta u usporedbi s očevima koji su završili srednju školu (50%).

Tomu se može pridodati znanje koje su očevi s višim stupnjem stekli te koji smatraju da je znanje ključno u daljnjem životu djeteta.

Potrebno je uzeti u obzir da tri oca u ispitivanju nisu unijeli podatak tako da je broj uzoraka jednak N=47.

Očevi koji planiraju izdatke za školovanje svojeg djeteta nemaju razliku u usporedbi s obrazovanjem kojeg imaju. Prema tablici 8 fakultetski obrazovani očevi (58.82%) i očevi sa srednjom školom (57.14%) imaju slične planove.

Potrebno je uzeti u obzir da tri oca u ispitivanju nisu unijeli podatak tako da je broj uzoraka jednak N=47.

Na temelju ove dvije tablice (tablica 7 i tablica 8) se može donijet zaključak da hipoteza koja kaže da očevu obrazovanje utječe na planiranje djetetovog školovanja ima uporište u rezultatima ispitivanja uz razliku od 10.61%.

Tablica 9. Osnovni deskriptivni statistički pokazatelji distribucije rezultata na varijablama očeve emocionalne uključenosti – doživljaj dječjih emocija(N=50)

varijabla	min	max	raspon	<i>M</i>	<i>SD</i>
Kada je moje dijete sretno i ja sam sretan radi njega	0	4	4	3.82	0.527
Osjećaji mog djeteta jako utječu na mene	0	4	4	3.59	0.734
Ne mogu trpjeti da je moje dijete žalosno	0	4	4	3.31	0.796
Ako me dijete razljuti ja mu vrlo brzo oprostim	0	4	4	3.39	0.862

Tablica 9 i tablica 10 pokazuju očevu emocionalno-kognitivnu uključenost što kao rezultat pokazuje da su očevi dosta povezani emocionalno s djetetovim emocionalnim stanjem.

Osjećaji djeteta, bilo pozitivni ili negativni, utječu na očeve na način da proživljavaju i pozitivne i negativne trenutke.

Prema rasponu i devijaciji možemo vidjeti da je većina očeva više osjetljiva na djetetove emocije, a manjina manje osjetljiva.

Tablica 10. Osnovni deskriptivni statistički pokazatelji distribucije rezultata na varijablama očeve emocionalne uključenosti – doživljaj dječjih emocija (N=50)

varijabla	min	max	raspon	<i>M</i>	<i>SD</i>
Uvažam emocije svog djeteta	0	3	3	2.67	0.474
Osjećaji mog djeteta jako utječu na mene	0	3	3	2.29	0.612
Imam blizak odnos sa svojim djetetom	0	3	3	2.90	0.306

Tablica 11. Očeva emocionalna uključenost - ekspresija emocionalnosti prema djetetu (N=50)

Varijabla	nikada	rijetko	nekoliko puta mjesečno	nekoliko puta tjedno	otprilike jednom dnevno	više nego jednom dnevno
Grljenje	0.00	0.00	2.04	0.00	18.37	79.59
Ljubljenje	0.00	0.00	4.08	2.04	18.37	75.51
Maženje	0.00	0.00	4.08	2.04	24.49	69.39
Škakljanje	0.00	2.08	6.25	18.75	27.08	45.83
Smijanje	0.00	0.00	4.08	4.08	10.20	81.63

Tablica 11 pokazuje očevu interakciju s djetetom u emocionalnom obliku.

Velika većina očeva ima barem jednom dnevno izražavanje nježnosti te fizičkog kontakta kojim daju do znanja djetetu da su sigurni i voljeni.

U najvećem postotku više puta dnevno izražavaju svoje emocije, a ni jedan otac nije naveo da nikada nije pokazao jednu od gore navedenih aktivnosti.

Ispitivanje pokazuje da očevi imaju potrebu pokazivati nježnost kako bi dijete imalo osjećaj voljenosti.

6 ZAKLJUČAK

Rezultati ispitivanja pokazuju visoku očevu uključenost u brizi i razvoju djeteta. Na sve tri razine gledajući, funkcionalna, emocionalna i kognitivna razina, daju visoke postotke očeve uključenosti u razvoj djeteta.

Rezultati, koji su vrlo zadovoljavajući u pogledu očeve uključenosti, pokazuju da očevi žele sudjelovati u odgoju svoje djece, te da su svjesni svoje uloge odnosno da uviđaju važnost svoje prisutnosti za djetetov razvoj.

Uključenost očeva u razvoj djeteta većinom proizlazi iz unutrašnje, intrinzične, potrebe da se skrbi o djetetu, a ne iz prijekne potrebe jer majka se ne stigne baviti s djetetom.

Postoje određeni dijelovi oko brige djeteta gdje očevi nemaju intrinzičnu potrebu samostalno obavljati, kao što je npr. kupanje i hranjenje jer smatraju da je majka ta koja će bolje odraditi posao, ali svakako sudjeluju ponekada u tim aktivnostima.

S emocionalne strane velik postotak očeva iskazuje emocionalnu skrb prema djetetu bilo to iz intrinzične potrebe ili potrebe samog djeteta.

Kognitivni aspekt očeva daje zaključak da su očevi izrazito orijentirani na dobrobit samog djeteta i njegovu budućnost u cilju da djetetu bude što bolje u životu.

7 LITERATURA

- Amato, P.R. (2005) The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *Future of Children* 15(2), 75-96.
- Barbeau, C. C. (2005). Glava obitelji – kršćansko očinstvo u suvremenom svijetu, Verbum, Split
- Berk , Laura E. (2015). Dječja razvojna psihologija. Naklada Slap, Jastrebarsko
- Brajša-Žganec, A. (2003). Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brott A., A. (1997). Kako biti tata, Mozaik knjiga
- Clarke-Stewart, A. K. (1978) And Daddy Makes Three: The Father's Impact on Mother and Young Child. *Child Development*, 49 (2), 466-478.
- Cluidon , S. i J. (2003). Izgrađivati dijete – ljubavlju i povjerenjem , Udruga Susret, Zagreb
- Čudina – Obradović i Obradović, M. i J. (2006). Psihologija braka i obitelji, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
- Cvrtnjak I., Miljević-Ridički,(2015). Očevi nekad i danas. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* Vol.LXI No.1
- Heatley, M. (2010). Knjiga za tate – za tate koji je najbolji u svemu, V.B.Z., Zagreb
- Klarin, M. (2006). Razvoj djece u socijalnom kontekstu , Sveučilište u Zadru: Naklada slap
- Leonard Schierse, L. (2011). Ranjena žena – Iscjeljivanje odnosa očeva i kćeri, Planetopija: Alter:Ego
- Ljubetić M., Batinica V., (2015). Odnos kvalitete prošlog odnosa s ocem i nekih značajki rizičnog ponašanja kćeri (pilot istraživanje). *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju* Vol 156 No 3
- Miljević- Ridički R., Pavin Ivanec T., (2008). Životna prilagođenost majki u različitim tipovima jednoroditeljskih majčinskih obitelji te kognitivna uspješnost njihove djece. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* Vol 17, No 3 (95)

- Pahić, T. (2015). Prediktori uključenosti očeva u skrb o djeci u ranom djetinjstvu i povezanost očeve uključenosti s djetetovim ponašanjem i psihomotoričkim sposobnostima. Zagreb. 175 str.
- Pahić, T. (2019.) Uključenost očeva u skrb o djeci u regiji sjeverozapadne Hrvatske, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin No 30.
- Rohner, R. P., Veneziano, R. A. (2001) The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*, 5, 382-405.
- Rosenberg, J., Wilcox, W. Bradford (2006). *The Importance of Fathers in the Healthy Development of Children*. U.S.: Department of Health and Human Services.
- Su, C. (2011). *Father involvement over the early years and child developmental outcomes at preschool and fifth grade*. Michigan State University
- Kako odsutnost oca utječe na razvoj djeteta? Centar zdravlja, 2018, <https://www.centarzdravlja.hr/zdrav-zivot/obitelj-i-dom/kako-odsutnost-oca-utjece-na-razvoj-djeteta/> pristupljeno 11.04.2020.
- Zagrebačko psihološko društvo, 2020, Uloga očeva i psihološka prilagodba djece, <https://zgpd.hr/2020/02/17/uloga-ocева-i-psihosocijalna-prilagodba-djece/> pristupljeno 09.05.2020.
- Boba, 2017, The Importance of Dads, <https://boba.com/blogs/boba-reads/the-importance-of-dads>, pristupljeno 18.05.2020.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Ana Grgić, izjavljujem kako sam samostalno napisala ovaj diplomski rad pod nazivom:
Uloga očeva u odgoju i razvoju djece

POTPIS:

Ana Grgić